

Цифрова ера правосуддя: роль ШІ у забезпеченні єдності судової практики в Україні

Автор: Берназюк Ян

Організація: Верховний Суд

Видання: Конституціоналіст · 2025

Дата публікації: 2025-01-21

Постійна адреса:

<https://constitutionalist.com.ua/tsyfrova-era-pravosuddia-rol-shi-u-zabezpechenni-iednosti-sudovoi-praktyky-v-ukraini/>

Відомості про автора

Берназюк Ян

Суддя Касаційного адміністративного

суду у складі Верховного Суду

Анотація

Спираючись на попередні два дослідження щодо залучення ШІ до системи правосуддя в Україні (посилання) та аналізу відповідних наукових і практичних робіт (посилання), ця стаття досліджує потенціал ШІ у забезпеченні єдності судової практики.

Імпульсом до написання цієї роботи стала дискусія, що розгорнулася під час Діалогової платформи “Єдність судової практики: спроба переосмислення” у Львові 13-14 грудня 2024 року. Цей захід був організований Верховним Судом спільно з Українським католицьким університетом, проектом Ради Європи і Програмою підтримки ОБСЄ. Представники професійної юридичної спільноти мали можливість у форматі живого спілкування обговорити низку теоретичних та практичних питань щодо єдності судової практики як євроінтеграційної вимоги, вдосконалення інструментів забезпечення єдності судової практики та підстав для відступу від попередньо сформованих позицій Верховного Суду (посилання 1, посилання 2, посилання 3).

Одну з найбільш жвавих дискусій на цьому заході викликала доповідь Ольги Ступак про інституційні механізми забезпечення єдності судової практики. У доповіді було наголошено, що Верховний Суд не лише щодня ухвалює сотні рішень, а й виступає технологічним хабом, який створює нові IT-продукти, що використовують ШІ та забезпечують пошукові можливості для аналізу й використання наявних правових позицій (посилання).

Приблизно у цей ж період компанія Google презентувала нову версію своєї моделі ШІ – Gemini 2.0. Ця модель має мультимодальні інструменти, зокрема здатна обробляти текст, зображення та аудіо, що дозволяє створювати більш інтегровані рішення та відкриває шлях до агентних систем, здатних самостійно виконувати певні завдання, приймаючи рішення на основі взаємодії з навколишнім середовищем (Google launched Gemini 2.0, its new AI model for practically everything (посилання), Google launches Gemini 2.0, its latest AI model that can 'think multiple steps ahead' (посилання)). Зокрема, було озвучено, що нові технології ШІ тепер підтримують контекстне вікно розміром до 1 мільйона токенів, що означає можливість працювати з обсягом тексту, еквівалентним приблизно 700-800 сторінкам або 200 000 слів, аналізуючи його та роблячи висновки.

Фактично використання ШІ дозволяє користувачам аналізувати великі набори даних (опрацьовувати значні обсяги інформації, наприклад, юридичні та фінансові документи або наукові статті, для виявлення закономірностей та суперечностей), створювати складний контент (писати довгі та складні документи з будь-якої сфери діяльності людини), перекладати великі тексти з більш ніж 120 мов (цілі книги або документи, зберігаючи контекст та точність перекладу).

Згідно з прогнозами протягом 2025 року можливості ШІ підтримувати контекстне вікно зростуть до 2-5 мільйонів токенів; з'являться різні типи контекстних вікон, зокрема моделі з динамічним контекстним вікном і спеціалізовані моделі з різними розмірами вікон для різноманітних завдань.

У «Звіт про Україну за 2024 рік» (Ukraine 2024 Report) SWD/2024/699 final (посилання), підготовленому Європейською комісією, міститься низка висновків та пропозицій щодо необхідності забезпечення єдності судової практики та цифрової трансформації судової системи, які безпосередньо стосуються теми дослідження та на які варто звернути увагу: потрібні додаткові зусилля для забезпечення єдності судової практики першої, апеляційної та касаційної інстанцій; різна судова практика зумовлена, зокрема, великою навантаженістю, недостатніми процесуальними фільтрами, відсутністю заходів для забезпечення єдності прецедентного права на апеляційному рівні, недостатньо розвиненими дослідницькими та аналітичними можливостями та ІТ-інструментами в судах; необхідно докласти більше зусиль для цифрової трансформації судової системи, включаючи управління судами та справами, а також виконання судових рішень; у грудні 2023 року було завершено технічний аудит Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС); було зроблено висновок, що ця система значною мірою застаріла та потребує суттєвого удосконалення.

У «Звіт про Україну за 2023 рік» (Ukraine 2023 Report) SWD/2023/699 final (посилання) також акцентувалася увага на цих питаннях: останніми роками українська судова система доклала значних зусиль для забезпечення єдності судової практики, що є ключовим елементом верховенства права та правової визначеності; на додаток до існуючого реєстру судових рішень було створено електронну базу даних правових позицій Верховного Суду, щоб полегшити пошук відповідних висновків Верховного Суду щодо тлумачення та застосування конкретних правових норм; однак у цій сфері необхідно докладати більше зусиль, оскільки судова практика, в тому числі в межах одного суду, залишається неузгодженою; необхідно ретельно спланувати подальші заходи в межах правової та інституційної реформ на основі компетентної оцінки та інклюзивних консультацій із залученням суддів та профільних експертів.

Таким чином, в умовах цифрової трансформації суспільства та активного впровадження технологій ШІ дослідження ролі нових технологій у забезпеченні єдності судової практики набуває особливої актуальності, оскільки відкриває нові перспективи для підвищення ефективності та якості правосуддя. Це зумовлює необхідність вивчення потенціалу ШІ для вирішення існуючих проблем у сфері забезпечення єдності судової практики, таких як: великий обсяг існуючих судових рішень, наявність у цих рішеннях деяких неузгоджених правових позицій, а також неодноразові відступи від вже сформованої судової практики. Дослідження є актуальним у контексті євроінтеграційних прагнень України, оскільки єдність судової практики є важливою складовою верховенства права та правової визначеності, що є невід'ємними елементами сучасних стандартів правосуддя.

Варто зазначити, що тема забезпечення єдності судової практики та залучення до цього технологій ШІ в останні роки привертає увагу низки авторів наукових та практичних робіт.

Як свого часу зазначив Іван Міщенко (посилання), діджиталізація судової системи, зокрема через використання ШІ для аналізу та систематизації судових рішень, виявлення розбіжностей у практиці та сприяння її уніфікації, є ключовим інструментом для підвищення якості судових рішень та забезпечення їхньої передбачуваності.

У науковому дослідженні Тетяни Проскурні (посилання), яке безпосередньо стосувалося порушеного питання, зроблено висновок про те, що розумне використання ШІ розвантажить судову систему та зробить її більш ефективною, адже правильно побудовані алгоритми оцінки та пошуку дозволять уникати зайвих витрат ресурсів та часу на пошук актуального законодавства, правових висновків Верховного Суду, вирішення подібних судових спорів. В іншій роботі (посилання) звертається увага на те, що впровадження певних систем аналізу та контролю судових рішень за допомогою ШІ суттєво покращить українську правову систему та підвищить її передбачуваність; впровадження технічних рішень за допомогою ШІ дозволить застосовувати норми закону з дотриманням фундаментальних принципів права, на чому постійно акцентує увагу Європейський суд з прав людини у своїх рішеннях; таке технічне рішення дозволить уникати впливу політичної кон'юнктури або інших зовнішніх чинників, що негативно діє на єдність і незалежність судової системи, а також створює відчуття непослідовності в ухваленні рішень.

Досить змістовно до дослідження зазначеної теми підійшов Василь Крат (посилання), який зробив висновок про те, що єдність судової практики забезпечується, зокрема через використання сучасних електронних систем, що сприяє однаковості правозастосування та прогнозованості судових рішень.

Велику увагу до цієї теми приділила у своїх роботах Олена Кібенко (посилання 1, посилання 2, посилання 3), яка обґрунтовуючи доцільність нововведень, що сприятимуть підвищенню ефективності роботи Верховного Суду для забезпечення єдності судової практики, пропонує, зокрема використання взаємних посилань, індикації пілотних рішень та відступів від існуючої правової позиції Верховного Суду, а також створення оперативної та зручної системи інформування про "пілотні" судові рішення та правові позиції.

Расім Бабанли також неодноразово на публічних заходах відстоював підхід стосовно необхідності з метою гарантування єдності судової практики створення Базы правових позицій Верховного Суду, що дозволить судам подібні справи розглядати однаково та дотримуватися принципу правової визначеності (посилання 1, посилання 2).

У контексті досліджуваного питання варто згадати наукові роботи, безпосередньо спрямовані на питання єдності судової практики, підготовлені Анною Баріковою (посилання), Дмитро Луспеником (посилання), Костянтином Пільковим (посилання) та Михайлом Шумило (посилання).

Системно на питання єдності судової практики звертає увагу Станіслав Кравченко (посилання 1 посилання 2), наголошуючи, зокрема на тому, що саме Верховний Суд відіграє ключову роль у формуванні єдиної та сталої судової практики, для чого необхідна ефективна взаємодія судів усіх інстанцій, а також постійний аналіз та узагальнення практики Верховного Суду.

Постійний інтерес до порушених питань проявляє Михайло Смокович (посилання 1 посилання 2), відстоюючи, зокрема, позицію, згідно з якою у національній системі права має бути однаковим розуміння, тлумачення та застосування положень матеріального й процесуального права з урахуванням міжнародних правових стандартів; повинна формуватися єдина судова практика за умов гарантування об'єктивності та прогнозованості, справедливості правосуддя, рівності всіх громадян перед законом і судом.

Серед авторів публікацій, в яких розкривається практичний аспект цінності саме єдності судової практики, слід також виділити таких як Леся Зуєвич (посилання), Андрій Нижний та Станіслав Скрипник (посилання), Валентин Сердюк та Анастасія Бабій (посилання).

Приклади застосування ШІ та основні завдання, які зможуть виконувати у майбутньому відповідні технології у системі правосуддя, детально відображені у матеріалі «Практичні аспекти використання технології штучного інтелекту в юридичній сфері» (посилання). Крім того, правові проблеми, які напряду пов'язані з єдністю судової практики, були розкриті автором цього дослідження у таких роботах: «Особливості забезпечення єдності судової практики та відступу від правових позицій Верховного Суду (на прикладі вирішення публічно-правових спорів)» (посилання), «Конституційно-правовий статус Верховного Суду як суду права, що забезпечує сталість та єдність судової практики» (посилання), «Співвідношення необхідності забезпечення єдності судової практики та відступу від правових позицій Верховного Суду (на прикладі вирішення публічно-правових спорів)» (посилання), «Вирішення виключної правової проблеми як спосіб забезпечення однакового застосування норм права» (посилання), «Європейські стандарти реалізації права особи на доступ до правосуддя в аспекті можливості касаційного (третього) перегляду справи» (посилання), «Верховний Суд як суд права: чи існує суддівська правотворчість» (посилання).

I.

Єдність судової практики як гарантія реалізації універсального принципу рівності

У Конституції України особливе значення надано принципу рівності як складового верховенства права: громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом (ч. 1 ст. 24), рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом є однією з основних засад судочинства (ч. 2 ст. 129).

Єдність судової практики (uniformity of case law, consistency of judicial practice), яка забезпечує однакове застосування закону в аналогічних справах, виступає одним з основних практичних проявів цього принципу. Вона гарантує, що всі особи, незалежно від їхнього статусу, мають право на рівний захист своїх прав та законних інтересів в судах, а судові рішення залишатимуться передбачуваними та відповідатимуть

легітимним очікуванням особи, зміцнюючи довіру до судової системи. Єдність судової практики забезпечує однакове тлумачення та застосування закону в аналогічних справах, що дає можливість громадянам, юристам та іншим суб'єктам права прогнозувати наслідки своїх дій та адаптувати поведінку відповідно до чітких правових норм, тлумачення яких міститься у відповідних правових позиціях. Відсутність єдності у судовій практиці може спричинити свавілля, дискримінацію та підірвати принцип рівності, що становить фундамент верховенства права.

Єдність судової практики є базовим компонентом такої правової категорії як розумна передбачуваність (reasonable foreseeability, reasonable predictability) у правосудді. Це поняття також охоплює наступні важливі правові інститути: чіткість і стабільність (якості) законодавства, доступність правової інформації для всіх зацікавлених осіб, а також обґрунтованість і мотивованість судових рішень.

Варто зазначити, що сучасні можливості ШІ дозволяють підвищувати ефективність всіх чотирьох зазначених вище складових розумної передбачуваності.

II

Єдність судової практики як основна (базова) функція Верховного Суду

Надзвичайне значення питанню єдності судової практики надають положення Закону України "Про судоустрій і статус суддів", які встановлюють, що Верховний Суд є найвищим судом у системі судоустрою України, який забезпечує сталість та єдність судової практики у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом (ч. 1 ст. 36); єдність системи судоустрою забезпечується, зокрема, єдністю судової практики (ч. 4 ст. 17); висновки щодо застосування норм права, викладені у постановках Верховного Суду, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права; висновки щодо застосування норм права, викладені у постановках Верховного Суду, враховуються іншими судами при застосуванні таких норм права (чч. 5 та 6 ст. 13).

Таким чином, забезпечення єдності судової практики є основною функцією Верховного Суду, на реалізацію якої він наділений різними повноваженнями, зокрема здійснення правосуддя як суд касаційної інстанції.

Важливо, що Закон України "Про судоустрій і статус суддів" досить детально визначає відповідні повноваження (обов'язки) та організаційні форми їх реалізації:

Верховний Суд забезпечує однакове застосування норм права судами різних спеціалізацій (п. 6 ч. 2 ст. 36);

Велика Палата Верховного Суду у визначених законом випадках здійснює перегляд судових рішень у касаційному порядку з метою забезпечення однакового застосування судами норм права (п. 1 ч. 2 ст. 45);

Пленум Верховного Суду з метою забезпечення однакового застосування норм права при вирішенні окремих категорій справ узагальнює практику застосування матеріального і процесуального законів, систематизує та забезпечує оприлюднення правових позицій Верховного Суду з посиланням на судові рішення, в яких вони були сформульовані (п. 10-1 ч. 2 ст. 46).

III

Можливості ШІ як допоміжний механізм реалізації положень Закону України «Про судоустрій і статус судів» у частині забезпечення єдності судової практики

У продовження думки про єдність судової практики та нові можливості ШІ, які дозволяють суттєво покращити результати опрацювання значного обсягу інформації для підготовки статистики та узагальнення даних, зокрема у системі правосуддя, варто звернути на низку положень України "Про судоустрій і статус суддів" (всі цитати відповідних норм збережені для відтворення різноманітності та особливості повноважень всіх 17-ти визначених Законом окремих суб'єктів):

голова місцевого суду організовує ведення в суді судової статистики та інформаційно-аналітичне забезпечення суддів з метою підвищення якості судочинства (ч. 1 ст. 24);

секретар судової палати апеляційного суду контролює здійснення аналізу та узагальнення судової практики у справах, віднесених до компетенції палати (ч. 7 ст. 26);

апеляційний суд аналізує судову статистику, вивчає та узагальнює судову практику, інформує про результати узагальнення судової практики відповідні місцеві суди, Верховний Суд, надає місцевим судам методичну допомогу в застосуванні законодавства; (ч. 1 ст. 27),

голова апеляційного суду організує ведення та аналіз судової статистики, організує вивчення та узагальнення судової практики, інформаційно-аналітичне забезпечення суддів з метою підвищення якості судочинства (ч. 1 ст. 29),

секретар судової палати для розгляду окремих категорій справ у складі вищих спеціалізованих судів контролює здійснення аналізу та узагальнення судової практики у справах, віднесених до компетенції палати (ч. 6 ст. 31),

голова апеляційної палати у складі вищих спеціалізованих судів інформує збори суддів вищого спеціалізованого суду та Верховний Суд про результати узагальнення судової практики (ч. 7 ст. 31),

вищий спеціалізований суд аналізує судову статистику, вивчає та узагальнює судову практику, інформує про результати узагальнення судової практики Верховний Суд (ч. 1 ст. 32),

голова вищого спеціалізованого суду організує ведення та аналіз судової статистики, організує вивчення та узагальнення судової практики, інформаційно-аналітичне забезпечення суддів з метою підвищення якості судочинства (ч. 1 ст. 34),

Верховний Суд здійснює аналіз судової статистики, узагальнення судової практики, а також забезпечує апеляційні та місцеві суди методичною інформацією з питань правозастосування (пп. 2, 7 ч. 2 ст. 36),

суддя Верховного Суду аналізує судову практику, бере участь у її узагальненні (ч. 2 ст. 38),

голова касаційного суду організує ведення та аналіз судової статистики в касаційному суді, вивчення судової практики, інформаційно-аналітичне забезпечення суддів з метою підвищення якості судочинства; інформує збори суддів касаційного суду про практику вирішення окремих категорій справ (ч. 6 ст. 42),

судові палати касаційного суду аналізують судову статистику та вивчають судову практику (ч. 1 ст. 44),

секретар судової палати касаційного суду організує аналіз судової статистики, вивчення судової практики (ч. 3 ст. 44),

Велика Палата Верховного Суду аналізує судову статистику та вивчає судову практику, здійснює узагальнення судової практики (п. 3 ч. 2 ст. 45),

секретар Великої Палати організує аналіз судової статистики, вивчення і узагальнення судової практики (ч. 10 ст. 45),

Пленум Верховного Суду за результатами аналізу судової статистики та узагальнення судової практики надає роз'яснення рекомендаційного характеру з питань застосування законодавства при вирішенні судових справ (п. 10-2 ч. 2 ст. 46),

збори суддів можуть обговорювати питання щодо практики застосування законодавства, розробляти відповідні пропозиції щодо вдосконалення такої практики; збори суддів місцевого, апеляційного суду, вищого спеціалізованого суду можуть вносити відповідні пропозиції на розгляд до Верховного Суду (ч. 9 ст. 128).

Отже, Закон України "Про судоустрій і статус суддів" покладає на судові органи всіх рівнів від місцевих судів до Верховного Суду різноманітні обов'язки щодо збору, аналізу та узагальнення судової статистики і практики. Ці завдання, як свідчить наведений перелік повноважень, є трудомісткими та потребують значних часових і людських ресурсів. Упровадження технологій ШІ, здатних автоматизувати та оптимізувати ці процеси, є логічним та необхідним кроком для підвищення ефективності роботи судової системи та забезпечення єдності судової практики.

Висновок КРЄС № 26 (2023) "Рухаючись вперед: використання асистивних технологій у судочинстві" (Moving forward: the use of assistive technology in the judiciary) (посилання) містить низку пунктів, які надають роз'яснення, як технології можуть впливати на ключові аспекти роботи судової системи, зокрема Верховного Суду та забезпечення узгодженості судової практики: на базовому рівні засоби обробки даних включають

мовний переклад, послуги голосового диктування та транскрипції, цифровий запис судових нотаток, рішень і наказів; вони також можуть сприяти підготовці документів, включаючи аналітичні матеріали (п. 16); автоматизоване ведення справ щодо масових позовів може сприяти узгодженості судової практики, оскільки це зменшує ризик того, що однакові або подібні фактичні чи правові питання будуть вирішені різними суддями по-різному (п. 44). Крім того, у Висновку звертається увага на те, що остаточна відповідальність за судові рішення залишалася за людиною; технології мають радше підтримувати, а не замінювати суддів (пп. 5, 60); технології слід використовувати лише для підтримки та посилення верховенства права (п. 92).

У Звіті “Забезпечення більшої єдності практики в Україні”, підготовленому ще у 2016 році доктором Рімвідас Норкус (Rimvydas Norkus) та доктором Аурімас Браздейкіс (Aurimas Brazdeikis) у межах проєкту Європейської Комісії “Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні” (посилання 1 посилання 2), міститься спеціальний розділ III.9. «Використання інформаційних технологій (ІТ)». Цей Розділ стосується, зокрема, впровадження та розширення використання ІТ з метою урізноманітнення шляхів гармонізації судової практики; ІТ можуть допомогти швидко знайти необхідну судову практику та використовувати її при винесенні рішення у справі; вони можуть застосовуватися для фіксування або привернення уваги до ймовірних невідповідностей у судовій практиці; це економить час при пошуку відповідної судової практики; база даних містить інформацію про зв'язки між різними рішеннями (наприклад, про те, що судову практику було доповнено або змінено відповідним рішенням або що в нещодавно прийнятому рішенні немає нового тлумачення); вона має механізм, що забезпечує можливість пошуку судової практики за різними критеріями (словами/фразами в тексті, схемою класифікації і тощо), які, зокрема, дозволяють шукати примітки про гіпотетичні невідповідності в судовій практиці.

IV

Єдність практики як загальна вимога до діяльності суб'єктів владних повноважень

Варто звернути увагу на те, що питання забезпечення єдності практики є важливим також для Вищої ради правосуддя, Конституційного Суду України та є безпосередньою вимогою Закону України “Про адміністративну процедуру” для всіх адміністративних органів.

Так, на думку Григорія Усика, єдність дисциплінарної практики має стати пріоритетом діяльності Вищої ради правосуддя; це є основою справедливості та довіри суспільства до органів правосуддя, а також усуває можливість розбіжності в прийнятті рішень; Рада повинна забезпечити прозорість і передбачуваність дисциплінарних рішень як один із важливих компонентів правосуддя (посилання)

На розгляді Верховної Ради України перебувають подані групами народних депутатів два проєкти законів № 4533 “Про конституційну процедуру” (посилання) та № 4533-1 “Про процедуру розгляду справ і виконання рішень Конституційного Суду України” (посилання), які згідно з пояснювальними записками до цих проєктів, спрямовані на усунення існуючих проблем, зокрема непослідовність та неузгодженість правових позицій, викладених у рішеннях Конституційного Суду України, а також відсутність передбачуваності і аргументованості відповідних правових позицій.

Низка положень Закону України “Про адміністративну процедуру” (посилання) спрямована на забезпечення єдності практики всіх адміністративних органів (орган виконавчої влади, орган влади Автономної Республіки Крим, орган місцевого самоврядування, їх посадова особа, інший суб'єкт, який відповідно до закону уповноважений здійснювати функції публічної адміністрації): здійснення адміністративним органом дискреційного повноваження вважається законним, якщо вибір рішення адміністративного органу здійснюється без відступлення від попередніх рішень, прийнятих тим самим адміністративним органом в однакових чи подібних справах, крім обґрунтованих випадків (ч. 3 ст. 6); якщо адміністративний орган змінює оцінку та висновки в однакових чи подібних справах, він зобов'язаний надати належне обґрунтування такої зміни (ч. 4 ст. 8).

Також цей Закон передбачає спеціальну норму, згідно з якою якщо рішення у справі може бути прийнято на підставі електронних документів у машинозчитувальному форматі та/або даних національних електронних інформаційних ресурсів, адміністративний акт може бути прийнято в автоматичному режимі (ч. 2 ст. 69).

Висновки:

1. Єдність судової практики є фундаментальною цінністю, що гарантує реалізацію конституційного принципу рівності, забезпечує передбачуваність правосуддя та зміцнює довіру до судової системи. Єдність судової практики проявляється у сталому й однаковому застосуванні та тлумаченні закону судами в аналогічних справах. Забезпечення єдності судової практики є ключовим завданням Верховного Суду, а використання ШІ може стати допоміжним механізмом у реалізації цієї функції, автоматизуючи процеси аналізу та узагальнення судової практики.

2. На органи судової влади всіх рівнів покладено обов'язки зі збору, аналізу та узагальнення судової статистики і практики. ШІ може суттєво оптимізувати ці трудомісткі процеси, забезпечуючи, зокрема, можливості для автоматизованого ведення справ, виявлення суперечностей у судовій практиці, створення баз даних правових позицій та швидкого пошуку релевантної практики. Застосування ШІ у цих процесах може стати логічним кроком для підвищення ефективності роботи судової системи.

3. Забезпечення єдності судової практики є важливою вимогою не лише для судової системи, але й для інших суб'єктів владних повноважень. Використання ШІ може сприяти уніфікації правозастосовної практики цих органів шляхом аналізу їхніх рішень, виявлення розбіжностей та формування рекомендацій щодо однакового застосування норм права, що, своєю чергою, сприятиме прозорості та передбачуваності їхньої діяльності. При цьому ШІ має відігравати допоміжну роль, а остаточне рішення завжди повинно залишатися за людиною-суддею, що гарантуватиме дотримання етичних норм та принципів справедливого правосуддя.

4. Активне впровадження ШІ в судочинство України не лише сприятиме зміцненню верховенства права та наближенню до стандартів ЄС, але й позитивно вплине на міжнародний імідж держави. Демонстрація відкритості до інновацій та прагнення до побудови ефективної і справедливої судової системи підвищить довіру міжнародних партнерів та інвесторів. Це, у свою чергу, може стати додатковим чинником для покращення інвестиційної привабливості України, оскільки стабільність, передбачуваність та прозорість правосуддя є ключовими факторами при прийнятті будь-якої країни.

Файли матеріалу

[Оригінальний файл автора](#)